

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з розгляду та захисту дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії докторці філологічних наук, професорці кафедри
масової та міжнародної комунікації Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара
Олені ТКАЧЕНКО

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Чорнобильського Антона Володимировича
«Специфіка комунікативної взаємодії у соціальних медіа
(на матеріалі платформи Reddit)»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 061 Журналістика

Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Вивчення унікальних особливостей спілкування в соціальних медіа має значення не лише для розуміння сучасних тенденцій у медіасфері, а й відіграє вирішальну роль у визначенні майбутніх напрямів розвитку суспільного спілкування. Об'єктом дослідження в дисертації Антона Чорнобильського визначено платформу Reddit, яка є одним з найпопулярніших і динамічніших соціальних медіа, що надає дослідникам можливість аналізувати різноманітні комунікативні практики. Reddit відрізняється від інших платформ своєю структурою, заснованою на тематичних сабредитах, де користувачі взаємодіють, обмінюються думками та інформацією, створюючи умови для наукового аналізу патернів спілкування та комунікативної взаємодії в онлайн-спільнотах.

Актуальність представленого дослідження безпосередньо пов'язана з необхідністю формування теоретичної бази, пов'язаної з категоріями «соціальні медіа» та «соціальні мережі». Застосування системної теорії для дослідження цих понять дозволяє підняти розуміння концептуальних взаємодій у цифровому середовищі на новий рівень. Отже, актуальність теми обумовлена потребою в аналізі мережевої поведінки користувачів, комунікативних алгоритмів та соціального обміну емоціями, що є важливим для розуміння сучасної медійної екосистеми. Дослідження коментарів до публікацій на Reddit дозволяє не

сучасної медійної екосистеми. Дослідження коментарів до публікацій на Reddit дозволяє не лише виявити типові патерни спілкування, але й розглянути механізми формування громадської думки та соціальної динаміки в онлайн-середовищі.

Варто також відзначити високий інтерес до соціальних медіа в сучасному академічному середовищі, а також безперервно зростаючу популярність соціальної мережі Reddit серед звичайних користувачів. Reddit, з його широкою аудиторією та специфічними комунікативними особливостями, має неабиякий потенціал як об'єкт для аналізу та вивчення, що додатково підкреслює значимість вибраної теми для сучасної науки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

На основі наукових узагальнень та висновків вчених, а також наявного емпіричного матеріалу, дисертація Антона Володимировича Чорнобильського містить ряд авторських наукових тверджень, висновків і рекомендацій, які мають науковий і практичний інтерес та відповідають чинним вимогам до робіт такого рівня.

Джерельна база даної дисертації повністю відповідає його предмету, який визначений як специфіка інтеракції користувачів онлайн-соціальних медіа, особливості патернів спілкування та комунікативної взаємодії, та включає наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячені широкому спектру теоретичних аспектів. Методологія дослідження вибудовується на працях, які вивчають різноманітні аспекти формування та розвитку соціальних медіа та соціальних мереж, аналізують соціологічний погляд на соціальні мережі та передумови їхньої появи, розглядають особливості Reddit-дискурсу, комунікативні особливості крипіпасти, теорію соціального обміну емоціями та інші питання, важливі для розкриття теми дослідження.

Наукові положення дисертаційного дослідження викладені у чіткій, логічній послідовності, є аргументованими та мають належне обґрунтоване відображення у тексті та висновках дисертаційного дослідження. Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджена їх апробаціями на наукових та науково-практичних конференціях, з яких дві міжнародні, одна всеукраїнська та три регіональні. Валідність отриманих результатів забезпечується комплексним використанням у дисертаційній роботі методів наукових досліджень (емпіричного аналізу, узагальнення, системного методу, порівняння, низки загальнонаукових методів та адаптованого до особливостей об'єкта дослідження метод інтенціонального аналізу), за допомогою яких автору вдалося досягнути поставленої мети — сформулювати комплексне уявлення про специфіку комунікативної взаємодії в соціальних медіа задля доведення чи спростування гіпотези, що за специфікою

своїй реалізації ці медіа повторюють механізми комунікації у реальному світі — та реалізувати сформульовані завдання.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації Антона Володимировича, забезпечені структурно-логічною схемою дослідження відповідно до поставленої мети. Зауважимо також на відповідності предметної спрямованості дисертаційного дослідження галузі знань 06 Журналістика та спеціальності 061 Журналістика.

Структура дисертації свідчить про науково обґрунтований підхід до вирішення поставлених завдань. Дисертація складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг рукопису дисертації становить 186 сторінок.

У вступі автор обґрунтовує актуальність теми дисертації, визначає мету дослідження, основні завдання, описує науковий характер роботи та цінність отриманих результатів, а також розкриває методологію, яка застосовувалася у проведенні дослідження, та внесок самого автора в проведення дослідження.

У першому розділі дисертації проводиться глибокий аналіз теоретико-концептуальної бази соціальних медіа, підкреслюючи їхні історичні корені в соціології. Автор зауважує, що вже з XIX століття соціологи досліджували соціальну структуру суспільства та взаємовідносини між людьми, створюючи підґрунтя для розвитку понять соціальних медіа та соціальних мереж. З-поміж інших пан Чорнобильський виділяє дослідження Мілграма про «шість рукоштовань» та концепцію Грановеттера про силу слабких зв'язків, які сприяли формуванню фундаменту для розуміння філософії соціальних мереж. У роботі зосереджується увага на теорії соціальної присутності в контексті соціальних медіа, яка підкреслює важливість відчуття близькості та спілкування навіть у віртуальному просторі. Взаємодія між користувачами через коментарі, лайки та повідомлення сприяє формуванню та підтримці соціальних зв'язків у цифровому середовищі. Відповідно сучасні соціальні медіа створюють можливість для формування цифрових спільнот, де користувачі можуть обмінюватися думками та враженнями навіть на відстані. Функціонування соціальних медіа розглядається дисертантом через призму теорії аутопоезису Луманна, яка визначає їх комунікативними принципами, що сприяють формуванню колективної ідентичності та спільного розуміння. Використання різних типів медіа на одній платформі, відоме як полімедіація, збагачує та ускладнює спілкування користувачів. Важливе місце в розділі займає дефініція понять «соціальні медіа» та «соціальні мережі». Автор пропонує розглядати соціальні медіа як невід'ємні елементи соціальних систем, які полегшують та формують людські взаємодії в цифровому просторі. Соціальні медіа не лише відображають

соціальні системи, але й розширюють їх, створюючи нові рівні складності у взаємодіях. Соціальні медіа використовують мобільні та вебтехнології для створення інтерактивних платформ, де користувачі створюють, обговорюють і модифікують контент. Соціальні мережі визначаються як онлайн-сервіси, що дозволяють користувачам створювати профілі для самопрезентації, будувати мережу контактів та взаємодіяти з користувацьким контентом. Таким чином, автор підкреслює важливість розуміння цих понять для аналізу комунікативних взаємодій у соціальних медіа.

У другому розділі дисертації досліджується соціально-комунікативна взаємодія, яка охоплює процеси обміну інформацією, ідеями, емоціями та іншими соціальними цінностями між людьми або соціальними групами. У роботі виокремлено три комунікативні моделі: активну, транзактивну та інтерактивну, що відображають різні рівні взаємодії між учасниками. Автор підкреслює складність та динаміку комунікаційних процесів, аналізуючи те, як теоретичні концепції доповнюють одна одну. Особливу увагу приділено теорії соціального обміну емоціями, яка розглядає обмін емоціями між особами, враховуючи як позитивні, так і негативні взаємодії. Визначаються різні мотивації для участі в соціальному обміні емоціями, включаючи бажання пережити певні емоції, застерегти інших або привернути увагу. У сучасному онлайн-середовищі цей обмін проходить через кілька етапів: ініціацію, фідбек реципієнта та реакцію ініціатора. На матеріалі платформи Reddit пан Чорнобильський аналізує особливості комунікативної взаємодії, зазначаючи, що це медіа має всі ознаки соціальної системи. Ключовим елементом системи є користувачі, які об'єднуються в сабредити для комунікації та обміну контентом. Система організована та ієрархізована, де кожен елемент має свій рівень контролю та можливості. Принцип інтеракції користувачів утворює синергію, а сабредити стають місцями концентрації інформації за інтересами. Система має власні правила, які варіюються від сабредиту до сабредиту. Автор також зазначає, що більшість користувачів Reddit спрямовані на пасивний перегляд контенту, і лише обмежена кількість активно взаємодіє з публікаціями. Ймовірність взаємодії визначається рядом факторів, таких як рейтинг публікації, легкість читання заголовка та текстовий аналіз.

У третьому розділі дисертації Антон Чорнобильський зосереджується на аналізі життєвого циклу публікацій у соціальних мережах з моменту їх оприлюднення. Основну увагу приділено функціонуванню контенту в контексті його сприйняття, інтерпретації, оцінки та використання користувачами, замість дослідження процесу створення контенту. Аналіз проведено на основі двох видів дискурсу на платформі Reddit: художнього та новинного з огляду на те, що художній дискурс характеризується відсутністю часових рамок і включає рольову взаємодію, а новинний обмежений часовими рамками і сприймається як відображення реальних подій. Ці два типи дискурсу мають свої унікальні

особливості, що впливають на сприйняття та реакцію користувачів на контент. Автор використовує методологію, побудовану на теорії соціального обміну емоціями (COE) з фокусом на підходах Ріме та Родрігез Ідальго. Особливий акцент зроблено на дослідженні крипіпасті, жанру, який є виключно цифровим і виходить за межі звичайної комунікативної моделі. Пан Чорнобильський зауважує, що у цифровому середовищі традиційна модель з елементами джерела, каналу та отримувача трансформується, де канал як компонент зникає, а ролі автора та читача стають умовними. Зважаючи на це, крипіпаста функціонує як інтегратор численних сабредитів, стимулюючи раціональну та емоційну взаємодію в межах цифрового середовища. Для дослідження соціального обміну емоціями в коментарях на Reddit дисертант сформував вибірку з трьох крипіпаст, на основі яких виділено список використаних інтенційних категорій. Результати проведеного аналізу дозволяють Антону Володимировичу стверджувати, що варіативність COE прямо залежить від популярності та обговорюваності крипіпасті. Обравши художній та новинний дискурс як середовище, де розгортається комунікація користувачів, об'єднаних спільним фактором (публікаціями на тематичних сабредитах), дисертант встановлює, що попри системну схожість і комунікативні відмінності, обидва дискурси на Reddit функціонують за одними і тими самими комунікативними законами, які співпадають з відповідними у реальному світі.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів

Наукова новизна результатів, отриманих у дисертації, полягає в унікальному підході до комплексного аналізу комунікативної специфіки платформи Reddit, що пропонується автором. У своїй роботі пан Чорнобильський вперше застосував теорію соціального обміну емоціями для опису моделей комунікативної взаємодії на Reddit, визначив специфіку комунікативної поведінки користувачів платформи та виділив закономірності комунікативної інтеракції користувачів у сервісі «коментування» під дописами художнього та новинного типів. Це дозволяє говорити про схожість комунікативної взаємодії суб'єктів в онлайн-овому середовищі та реальному (фізичному) світі.

Дисертант уточнює роль, місце та ідентифікацію соціальних медіа по відношенню до категорії «соціальна система», дефініції категорій «соціальне медіа» та «соціальна мережа», а також системотворчих чинників онлайн-ової платформи Reddit. Крім того, дослідження розширює теорію аутопоетичних систем Луманна щодо створення та організації онлайн-ових соціальних медіа, теорію соціальної присутності та концепцію полімедіації в контексті побудови та функціонування соціальних зв'язків у цифровому середовищі, а також теорію соціального обміну емоціями в аспекті онлайн-ового функціонування на рівні соціальних мереж.

Ці нововведення та уточнення роблять вагомий внесок у розуміння комунікативної специфіки соціальних медіа, зокрема Reddit, та розширюють теоретичні засади досліджень у цій сфері.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні результати та висновки дисертаційного дослідження відображено у чотирьох наукових працях, зокрема в статті у журналі, внесеному до наукометричної бази Scopus (Q3), в двох статтях в українських фахових виданнях категорії «Б» за спеціальністю 061 Журналістика та одному розділі в колективній монографії. Дотримано вимоги Міністерства освіти і науки України щодо кількості, обсягу та змісту друкованих праць, а саме публікацій основного змісту дисертації. Ретельний аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій та основних положень дисертації Антона Чорнобильського. Це надає авторові дисертаційної роботи право публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Дотримання вимог академічної доброчесності

У дисертаційному дослідженні А. В. Чорнобильського містяться посилання на джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, відомостей. Крім цього, у дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та інших порушень, які могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання автором дисертаційного дослідження.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Відзначаючи теоретичну та практичну цінність роботи та в цілому позитивно оцінюючи проведене дослідження, деякі твердження та формулювання у дисертації все ж потребують роз'яснення:

1. Обґрунтовуючи актуальність дослідження, автор зазначає, що «система голосування та анонімність користувачів сприяють саморегулюванню та вільному обміну думками». Цікаво було б почути думку дисертанта щодо того, як/чи анонімність користувачів Reddit впливає на їхню поведінку в дискусіях?
2. У тексті дисертації автор зазначає, що «для вивчення соціального обміну емоціями в коментарях на Reddit було сформовано вибірку з трьох крипіпаст на основі якої визначено список використовуваних в них інтенційних категорій» (с. 157), одним з критеріїв відбору був час публікації, а саме вересень, 2020 року. Варто було б

додатково пояснити та обґрунтувати вибір таких часових рамок для виокремлення трьох крипіпаст.

3. У висновках до роботи дисертант підсумовує, що «попри системну схожість і комунікативні відмінності, новинний та художній дискурси на *Reddit* функціонують за одними і тими самими комунікативними законами, які співпадають з відповідними у реальному світі». Розглядаючи прикладний аспект цього дисертаційного дослідження для розуміння та використання соціальних мереж

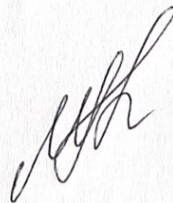
у сучасній комунікативістиці, наскільки висновки про *Reddit* можна екстраполювати на інші платформи соціальних мереж? Чи будуть вони релевантними?

Висновок

Висловлені зауваження та дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Ретельний аналіз тексту дисертаційного дослідження та опублікованих наукових матеріалів дає підстави вважати дисертацію «Специфіка комунікативної взаємодії у соціальних медіа (на матеріалі платформи *Reddit*)» самостійною, завершеною й актуальною працею, що відповідає всім вимогам «Порядку про присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.02.2022. Відтак її автор, Чорнобильський Антон Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 Журналістика.

Офіційний опонент:

Кандидатка наук із соціальних
комунікацій, доцентка кафедри
журналістики та засобів
масової комунікації
Національного університету
«Львівська політехніка»
Мар'яна КІЦА



Підпис засвідчую:
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
Роман БРИЛИНСЬКИЙ

